

Protocol Seksueel misbruik en kindermishandeling

voor de gemeente en gemeentewerkers

17 Juli 2025

Vrije Baptisten Gemeente Bethel te Hattem

Veilige kerk

Dit protocol is gebaseerd op de website van de Veilige Kerk. Veilige Kerk is een initiatief van drie kerkelijke meldpunten: [Meldpunt Misbruik](#), [SMPR](#) en [SEM](#).

Veilige Kerk helpt kerken om grensoverschrijdend gedrag binnen de kerk en huiselijk geweld te *(h)erkennen, voorkomen en aan te pakken*.

www.veiligekerkerk.nl

Veiligheid in de kerk

Als je ergens veilig moet kunnen zijn dan is dat in de kerk, binnen je eigen gemeente. De mensen die leidinggeven in de kerk dragen de eerste verantwoordelijkheid voor die veiligheid.

Tegelijk is ook ieder lid zèlf verantwoordelijk om te zorgen voor veiligheid binnen de gemeente. Zeker kinderen, volwassenen in kwetsbare en afhankelijke situaties en mensen met een beperking moeten zich in de kerk veilig kunnen voelen.

Helaas blijkt dit niet altijd vanzelfsprekend. Ook in de kerk komen grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik voor.

Uit onderzoek blijkt dat we niet altijd een goed beeld hebben bij wat grensoverschrijdend gedrag nu eigenlijk is. Goed om daarover met elkaar in gesprek te gaan dus!

Veiligheid in de gemeente ontstaat door veilig en open met elkaar om te gaan. Dat lijkt een open deur, maar het blijkt best lastig om over een kwetsbaar onderwerp als seksualiteit en seksueel misbruik in kerkelijke en pastorale relaties te praten.

Huiselijk geweld en seksueel misbruik komt ook voor in gezinnen die lid zijn van een kerk. Kerken hebben meestal niet de mogelijkheid om dit te voorkomen. Zij kunnen wel leren om signalen te herkennen en misbruik en geweld in eigen kring bespreekbaar te maken.

Huiselijk geweld

Vormen

Huiselijk geweld komt in veel verschillende vormen voor. Huiselijk geweld betreft niet alleen lichamelijke mishandeling, maar kan ook seksueel, psychologisch of economisch van aard zijn.

Voorbeelden van huiselijk geweld zijn:

- (Voormalig) partnergeweld.
- Kindermishandeling.
- Seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- Ouderenmishandeling.
- Mishandeling van ouders door hun kind of mishandeling van pubers en adolescenten door hun ouders of vrienden.

Van alle vormen van incest (seksueel grensoverschrijdend gedrag in gezinsverband) komt misbruik tussen (half- of stief-) zusjes en broertjes het meest voor. We noemen dit: Sibling Sexual Abuse.

Signalen van kindermishandeling

Het herkennen van kindermishandeling hangt af van tal van indirecte aanwijzingen, zowel de fysieke als de geestelijke toestand betreffende. Ook hangt het af van details als gedrag van de ouders, problemen van ouders met hun kind en het hulp zoeken daarbij. Er zijn tal van details die echter wel in de richting van kindermishandeling kunnen wijzen:

1. Lichamelijke signalen:

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijtwonden
- groeiachterstand
- voedingsproblemen
- ernstige luierslag
- slecht onderhouden gebit
- kind stinkt, heeft regelmatig vieze kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- achterblijvende motoriek
- niet zindelijk op de leeftijd dat dit hoort

2. Gedrag van het kind:

- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel

- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in een fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzuchtig

3. Tegenover andere kinderen:

- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen

4. Tegenover ouders:

- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- gedraagt zich in het bijzijn van de ouders anders dan zonder de ouders

5. Tegenover andere volwassenen:

- angst om zich uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

6. Verder:

- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- taal- en spraakstoornissen

7. Gedrag van de ouder:

- onverschillig tegenover het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verlaafd
- is ernstig (psychisch) ziek

- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- vergeet preventieve inenting
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

8. Gezinssituatie:

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- Slechte algehele hygiëne

9. Signalen bij jongeren

Veel voorkomende signalen bij jongeren zijn:

- Vroeg op school zijn en laat naar huis gaan
- Van huis weglopen
- Gedragsveranderingen
- Terugval schoolprestaties
- Concentratieproblemen
- Eetproblemen (te mager, te dik), slecht slapen
- Stelen, spijbelen, provoceren, pesten
- Extreem zenuwachtig, gespannen of angstig
- Erg veel aandacht vragend
- Overbeweeglijk, agressief of destructief
- Allemansvriend of juist teruggetrokken
- Wantrouwen tegenover volwassenen
- Depressieve gevoelens
- Trieste blik en weinig lachen
- Sfeer van eenzaamheid rond het kind
- Faalangstig
- Negatief zelfbeeld (het niet geloven iets zelf te kunnen)
- Negatief lichaamsbeeld (schaamte voor en boosheid op het eigen lichaam)
- Zelfverwonding (zichzelf krabben, bijten, haren uittrekken)
- Poging tot zelfdoding
- Extreme belangstelling voor seksualiteit
- Veelvuldige verwondingen, blauwe plekken of 'ongelukjes'

10. Kenmerken van het gezin

Veel voorkomende kenmerken van het gezin zijn:

- opnieuw samengesteld gezin, bijvoorbeeld na tweede huwelijk

- sociaal geïsoleerd gezin
- het gezin verhuist vaak en wisselt regelmatig van huisarts
- weinig liefde en warmte tussen gezinsleden onderling
- gezinsleden worden regelmatig in het ziekenhuis opgenomen

11. Signalen vanuit de opvoeders

Veel voorkomende signalen vanuit de opvoeders:

- een slechte relatie tussen ouders, bijv. een autoritaire vader en volgzame moeder
- het niet verschijnen op een uitnodiging (voor onderzoek) of juist beide ouders die komen
- opvoeder toont weinig begrip voor de jongere
- opvoeder klaagt veel over de jongere, ontwijkt vragen of geeft er geen antwoord op
- onwaarschijnlijke verklaringen over lichamelijk letsel of afwijkend gedrag
- opvoeder ontloopt contact met de schoolleiding
- op afstandelijk toon over de jongere praten
- de jongere wordt veel alleen gelaten
- het pertinent ontkennen van problemen, terwijl er duidelijke aanwijzingen zijn dat er wel degelijk problemen zijn
- een negatief ouderkind relatie
- het overdreven veel verbieden van de jongere in aanwezigheid van andere volwassenen
- wisselvallig gedrag van de ouders naar de jongere toe

Seksueel misbruik

Vormen

Seksueel misbruik is een breed begrip. Het gaat niet alleen over seksuele handelingen, maar ook over woorden, toespelingen, uitnodigingen voor seksueel contact via bijvoorbeeld sociale media of het delen van seksueel getint materiaal. Belangrijk criterium van misbruik is dat iemands persoonlijke grenzen worden overschreden.

Misbruik en grensoverschrijdend gedrag vinden niet alleen plaats op het gebied van intimiteit en seksualiteit. Ook op psychologisch, fysiek, financieel of materieel vlak kunnen rechten geschonden worden. Bewust en onbewust. Denk bijvoorbeeld aan uitsluiting, discriminatie of verwaarlozing. Het gaat niet alleen over wat je doet, maar ook over wat je niet doet, zoals onvoldoende zorg bieden.

Signalen van seksueel misbruik

- Slaapproblemen, bang zijn in het donker, nachtmerries, extreme vrees voor monsters;
- Verlies van eetlust, eetproblemen, voortdurend buikpijn hebben zonder verklaarbare reden;
- Plotselinge wisselingen in de stemming van het kind: ongelukkig zijn, boos zijn of plotseling teruggetrokken gedrag;
- Vrees voor bepaalde mensen of plekken, bijvoorbeeld: het kind wil niet alleen gelaten worden met een oppas, huisvriend of familielid;
- Een ouder kind dat zich gedraagt zoals een jong kind. Bijvoorbeeld weer bedplassen, duimzuigen of heel eenkennig worden;
- Weigeren om over een geheimpje te praten dat het kind met een andere volwassene heeft;
- Praten over een nieuwe, oudere vriend en daar vaak over de vloer komen;
- Plotseling veel zakgeld hebben;
- Seksueel gedrag vertonen dat niet bij de leeftijd past.

Vormen van grensoverschrijdend gedrag kunnen zijn:

- **Fysiek grensoverschrijdend gedrag:** Dit is lichamelijk geweld. Het kan gaan om te hard vastpakken, knijpen, schoppen of slaan.
- **Psychisch grensoverschrijdend gedrag:** Vormen hiervan zijn pesten, vernederen, kleineren, negeren, isoleren, uitschelden, kwetsen, overmatige controle van bijvoorbeeld uitgaven of pincodes opeisen.
- **Discriminatie:** Op basis van bijvoorbeeld leeftijd, seksuele gerichtheid, afkomst, nationaliteit of handicap, mensen uitsluiten of ongelijkwaardig behandelen.
- **Schending van rechten:** Informatie achterhouden over bijvoorbeeld de klachtenregeling of kerkelijk recht, schending van de privacy, briefgeheim of ongevraagd berichtjes, appjes of e-mails uitlezen.

- **Manipulatie:** Druk uitoefenen, misbruik maken van macht. In de kerk kan de Bijbel een middel zijn om mensen onder druk te zetten. Zo kunnen Bijbelteksten over vergeving gebruikt worden om een slachtoffer te bewegen de dader te vergeven ('als jij niet kunt vergeven, hoe kan je dan vergeving van God krijgen?'). Ook kunnen Bijbelteksten over genade misbruikt worden om het misbruik en de gevolgen voor de dader te bagatelliseren ('iedereen maakt toch fouten, zijn wij niet allemaal zondaars die van genade leven?')

Grensoverschrijdend gedrag is een verzamelnaam en staat voor diverse vormen van misbruik. Veiligekerkerk.nl richt zich met name op de gevolgen en het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik.

Wat kan ik doen?

Seksueel misbruik in mijn gezin

Wat kan jij als ouder doen?

Als je geconfronteerd wordt met seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen twee (of meer) kinderen in je gezin dan is dat een schokkende ontdekking, waarbij heftige emoties los kunnen komen. Het vraagt om zorgvuldige stappen van jou als ouder. Want, dat het misbruik is uitgekomen, betekent niet automatisch dat het gedrag vanzelf stopt.

Ik maak me zorgen

Signalen kunnen zijn: de hardhandige manier waarop een kind gecorrigeerd wordt, dominant gedrag richting de partner, extreme bemoeizucht richting ouderen. Belangrijk is dat je je realiseert dat signalen kunnen wijzen op een situatie van huiselijk geweld, maar dat er ook iets anders aan de hand kan zijn.

Op de website van de Rijksoverheid vind je informatie over kindermishandeling, ouderenmishandeling en partnermishandeling.

Je maakt je zorgen

Als je op de hoogte bent van een ongewenste situatie in een gezin uit je gemeente of je hebt hierover signalen opgevangen, dan is het van belang dat je iets onderneemt.

Signalen kunnen zijn: een dominante houding van een zoon of dochter richting zijn of haar bejaarde ouders, onvermogen van ouders in het omgaan met hun kinderen of andere situaties waar je zorgen over hebt.

Spreek je zorgen door met de vertrouwenspersoon van
het KTP: Manon List